

Andok Mónika

PROFESSZIONALIZÁLÓDÓ ÚJSÁGÍRÁS ÉS SZÉPIRODALOM VISZONYA

*„Az újságíró voltaképpen dupla ember.
Az egyik fele újságcsináló mesterember, a másik
fele íróművész.”*
Kálnoky Izidor

A hírlapírói hivatás a magyar sajtótörténetben szorosan összekapcsolódik a szépirodalom történetével, szépírók munkásságával, melynek hagyománya a 18. századtól kezdve jelen van a magyar sajtóban. A 19. század második felétől azonban egyre határozottabban körvonalazódnak azok a folyamatok, melyek az újságírói szakma professzionalitását nem vagy nem csak a szépírói kvalitásokban mérik. Tanulmányomban ezt az átalakulást szeretném megragadni, bemutatni. Az átalakulás egyik fontos eleme a pozitívizmus hatása, illetve az újságírói elvek 19. század végi operacionalizálódása. Egyben kitérek arra is, hogy a mai, bevett újságírói hivatás-elképzelésekkel (objektív, személytelen, stb.) szemben időről-időre felbukkannak olyan kezdeményezések, melyek a személyességet, a szépírást állítják újra előtérbe, tartják kívánatosnak az újságírásban (Interpretive Journalism, New Journalism, a gonzo újságírás, Discourse Journalism). Úgy vélem, szépirodalom és újságírás kapcsolata nem csupán esztétikai kérdés, hanem – egy másik diskurzusban – a hitelességé is. Az objektivitásé és a szubjektivitásé, az objektív hitelesség konstrukciójáé és a szubjektív hitelességé. Mindez azt is jelenti, hogy szépirodalom és újságírás viszonya – Oliver Meier szavával testvérviszálya – több töréspont mentén is leírható, ám ezek nem feltétlenül fedik egymást. Jellemezhető a kapcsolat tény és vélemény, tény és fikció, tárgyi hitelesség – szubjektív hitelesség, valós valóság és fiktív valóság, objektivitás és szubjektivitás, sőt akár politika és irodalom szembeállításával.

Irodalmi vagy politikai tartalom

A 18. század utolsó évtizedeiben meginduló magyar nyelvű hírlapokat és folyóiratokat Kókay György már nem csupán hírközlő-referáló, hanem felvilágosult és kulturális sajtóként említi, azt is hozzáfűzi: „... a hazai újságírók is figyelemmel kísérték és irigykedve tekintettek az angol sajtó szabadságára, az adott társadalmi és politikai viszonyok között még nem gondolhattak az ottanihoz hasonló, nyílt politikai véleménynyilvánításra.” (BUZINKAY – KÓKAY, 2005, 27, 29.) Sajnos a cenzúrahelyzet változása, szigorodása miatt – újságírói szemszögű – politikai tartalom nemigen jelenhetett meg, helyette kényszerűségből az irodalomra tevődött a hangsúly a 19. század első négy évtizedében. Korszerű és autentikus politikai sajtóval csak a reformkor végétől számolhatunk. Az 1841-től induló *Pesti Hírlapot* szerkesztő Kossuth kifejezetten távol tartja lapjától, vagyis a politikai sajtótól a szépirodalmat.¹ A kortársak szerint tehát vagy politikai tartalom vagy szépirodalom jelenhet meg egy orgánumon belül, s igen helytelen keverni a kettőt. Hogy mennyire helytelenítették, azt jól példázza a *Budapesti Híradó* 1845-ös esete, amikor is a főszerkesztő, Dessewffy Emil hozzákezd Jósika Miklós *Akarat és hajlam* című regényének folytatásos közléséhez politikai hírlapban. A kortársak ezt az ötletet az irodalom visszaáramlásaként értelmezték, s Dessewffy két tűz közé került. A *Pesti Hírlap* azt vitatta, helyes-e politikai lapban szépirodalmat közölni, míg az irodalmi divatlapok (például az *Életképekben* Irinyi József) a folytatásos regényközlést is kifogásolták. Azzal vádolták Dessewffyt, hogy a *Hazai és Külföldi Tudósítások* (1806–1840) időszakába akarja visszavezetni őket, amikor még: „oly szép elvegység létezett lap és tárcza között” (Szalayt idézi KERESZTÚRSZKI, 2003, 177.). Úgy vélték, a politikai tartalom amúgy is szűkös teréből vesz el részt ezzel az ötlettel Dessewffy: „De most midőn még a politikai rész is tökéletlen, midőn még csak napilapjaink sincsenek, mi egyébre való a hasáboknak szépirodalmi közleményekkel elfoglalása, mint a politikának jelenleg is szűk terét még inkább összeszorítani. Ez visszalépés, nem haladás.” – írja Irinyi. (Idézi KERESZTÚRSZKI, 2003, 177) Az irodalmi vagy politikai tartalom körüli vita mögött valószínűleg egy jóval mélyebb átalakulást kell sejtenuünk, mely az 1840-es években érkezhett döntő fordulóponthoz, nevezetesen a magyar irodalmi nyilvánosság átalakulását politikai nyilvánossággá.

Tény vagy fikció

Míg a 19. század első felét, nézőpontunk szerint, a *mi a téma* – szépirodalom vagy politika – határozta meg, addig a 19. század második felét már a *temati-*

¹ Szalay így ír erről: „... journalistica éppen azóta fejlődött ki, mióta Kossuth Lajos a novellákat és a mindenféle versezeteket onnan kizárta.” (idézi KERESZTÚRSZKI, 2003, 176.)

záció mikéntje – tényként vagy fikcióként – foglalkoztatja. Ehhez az átalakuláshoz azonban több mozzanatra volt szükség. Egyrészt kialakult és stabilizálódott az újságírás intézményrendszere, melynek fontos elemei, a hírügynökségek. Velük az objektivitás intézménystratégiai szempontjai váltak biztosítottá. Az első magyar nyelvű nemzeti hírügynökséget alapító két országgyűlési gyorsíró, Egyesy Géza és Maszák Hugó is az objektivitást jelöli meg szakmai alapkövetelményként 1880-ban: „*a valónak megfelelő objektív táviratok szerkesztését és szétküldését indítványozzák*”. (PIRITYI, 1996, 34.) Tulajdonképpen a semlegesség, az áttekinthetőség és az objektivitás a felvilágosodás eszmerendszeréhez kapcsolódóan vált az elméleti és gyakorlati diskurzusok értékévé. (Ezzel kapcsolatban ld. részletesen Bender-Wellbery, 2000, idézi ACZÉL, 2009, 32.) De az újságírás területén való meghonosodásában a pozitívizmus játszotta a döntő szerepet. Míg a pozitívizmus a filozófiai hagyományban a tények megfigyelőtől független voltát hangsúlyozza, az újságírásban inkább semlegességet jelent. (Tények és vélemény; Schudson (1978) szerint tények és értékek megkülönböztetése.) A pozitívizmus korának tükröződésére Szajbély Mihály hívja fel a figyelmet irodalomtörténeti tanulmányában. A természettudományok előretörését hozó szemlélet a hírlapíráson is nyomot hagyott. Tematikusság szempontjából megjelennek az új geológiai, kémiai eredmények a cikkekben. Cholnoky odáig viszi ezt a gondolatot, a tudományosság gondolatát, hogy megállapítja: „*az újságírás is, ez a természeténél fogva mindig legelől járó, a tudománnyal kénytelen lépést tartani, szükségszerűen odáig kellett fejlődnie, hogy maga is tudománnyá emelkedjék*.” (SZAJBÉLY, 1997, 131) Az újságírás tudománnyá fejlesztésének programjára még visszatérek (ld.: Scientific Journalism, Precision Journalism). Ám mielőtt tudománnyá válna, válhatna, az újságírás professzionalizálódik. Magyarországon véget ér az eszmehirdető sajtó kora. Ezzel együtt kezdenek kialakulni az újságírói praxis normái. A gyakorlatban merítenek a tudományokból (forráskritika, pozitívizmus, közgazdaságtan). Az objektivitás gyakorlata lassan elkezdi operacionalizálódni. Az információ, a tényszerűség (a vizsgálható, ellenőrizhető tényszerűség) számítanak az újságírói munka alapelveinek. A tény az újságírás nyersanyaga lett, a fikció az irodalomé. Ide kapcsolnék egy nyelvtörténeti érdekességet is. Az objektivitás – ez a ma mindennap használatos – szavunk nincs kétszáz éves. A latin /objectus/ igenévből származik (jelentése: ami a szem elé van állítva), s német közvetítéssel került nyelvünkbe. Magyar nyelvű szövegben első említése 1830-ból származik, és tárgyi, tényleges, valóságos értelemben használták.² Gyakrabban csupán az 1870-es évektől találkozunk vele, a tárgyilagos szó szinonimájaként ekkortól terjed el a magyar köznyelvben.

² Az eredeti idézet: „... *A legmegválasztóbb objectiv ellentét köztük az ..*”. Az Etimológiai Szótár tanúsága szerint.

Az intézményrendszer stabilizálódásával párhuzamosan meg kell említeni, hogy a sajátos magyar politika- és társadalomtörténet kapcsán több, rendkívül jó tollú író kezdi pályafutását lapok szerkesztőségében. Ennek az újságírói körnek ugyanaz volt a célja, mint a főszerkesztőiknek: a parlamentbe való bejutás. Bár ez az út az 1870-es évek közepére bezáródott előttük. Mivel az újságírói pályát továbbra sem tekintették élethivatásnak megpróbálták a tudományos élet, a kultúra vagy a közigazgatás felé továbblépni. Ők még megtehették ezt, a kiegyezés utáni közigazgatás jó részüket felszívta, s épp ők lesznek azok, akik a következő generáció előtt ezt az utat, ezt a karrierlehetőséget elzárják. Ezért a következő korosztály már hosszú időt lesz kénytelen az újságírói pályán eltölteni, bár megváltozott körülmények között. A korszakot elemző Szajbély Mihály írja: „*A sajtó ettől kezdve (ti. a kiegyezés – A. M.) hosszú ideig ugródeszkának számított, a nyolcvanas évektől kezdve azonban a hivatalok megteltek, s az idősebb nemzedék féltve őrizte megszerzett pozícióit. Most már a legtehetségesebbek is kénytelenek voltak a lapoknál maradni és kényszerből igen erős fegyverei lettek a sajtónak.*” (SZAJBÉLY, 1997, 126) Szépirodalom és újságírás kapcsolata tehát már csak a személyek azonossága folytán is biztosított. Ám a professzionizálódás műfaji válaszut elé állítja őket: hírt, tudósítást tényszerűsége és objektivitására alapozva, míg vezércikket, publicisztikát vagy kritikát a szubjektív véleményre alapozva írnak. A legérdekesebb azonban az, hogy marad egy átmeneti terület, melybe azok a műfajok kerülnek, melyekben jól megfér egymás mellett objektív tény és szubjektív vélemény. A korszakban ezek közül a legjelentősebb a tárca (feuilleton, Wochenplauderei), majd a 19. század végétől a riport. A 19. század harmadik harmadától a tárcarovat feletti vonal az adott lap két szegmensét különíti el: a vonal felett hírek, napi események, politika; a vonal alatt kultúra, irodalom és művészet, szubjektív módon előadva. Tóth Benedek szerint (TÓTH, 2003, 215) a „*19. század második felében... a vonal alatt valóban valami nagyon fontos történik, valami nagyon új jelenik meg, határozottan irodalmi-
nak (fiktívnek), és határozottan nem irodalmi-
nak érdekes elegye.*” Ez a kettősség azonban az irodalmiság javára eldől. „*Gyulai Pál a Kisfaludy Társaságban 1898-ban tárcaelbeszélésekről szólva már egyértelműen csak fikciós, irodalmi szövegeket emleget.*” (TÓTH, 2003, 227)

A 19. század első felének – szépirodalmi és politikai téma vitájának – summázatát abban jelöltem meg, hogy az irodalmi nyilvánosság klasszikus polgári, politikai nyilvánossággá változik. A 19. század második felének, végének a tétje pedig már két társadalmi rendszer – az újságírás és a szépirodalom – differenciálódása. Ám mielőtt a differenciálódás luhmanni indíttatású bemutatását megtenném, egy kettősségre szeretném felhívni a figyelmet.

Szépirodalom és újságírás viszonyát kétféleképpen írják le elemzések. Az egyik leírás (talán ez a kevésbé tudományos) hierarchizáltságot feltételez a két terület között, míg a második – a rendszerelméleti – úgy érvel, két elkülönülő társadalmi rendszerről van szó, melyek nem összemérhetőek, mindegyik más, a

többi rendszertől eltérő funkciót tölt be a társadalomban és mindkettőnek saját kódrendszere van. Akik hierarchizáltságról beszélnek, megemlítik, hogy amikor különösen értékes újságszövegekről beszélnek, irodalomként emlegetik, hogy ezzel mintegy megneemesítsék. A másik stratégia, amikor újságcikkeket gyűjteményes formában, könyvként is kiadnak, megmentve a feledéstől, az újságírás múlandóságától, beemelve az irodalom halhatatlanságába.

A rendszerelméleti magyarázat nem állít fel rangsort, helyette mindkét területhez eltérő társadalmi funkciót rendel. Bernd Blöbaum szerint a modern újságírás funkciója aktuális információk szelekciója és közlése a nyilvános kommunikációban. Alapelve a tényszerűség, sőt a tények empirikus vizsgálhatósága. Ezzel az újságírás elköteleződik a társadalmi valóság mellett, míg az irodalom egy lehetséges valóságot állít elénk a sok közül. Vagy Luhmann szavával a *valóságos valóság* jellemzi az egyiket, s a *fikciós valóság* a másikat. (BLÖBAUM, 1994, LUHMANN, 2008) A tények lettek az újságírás, a fikció a szépirodalom nyersanyaga. A folyamatot Luhmann így írja le: „*Daniel Defoe műveiből például kiolvasható, hogy a modern regény az újkori újságírásból jött létre, méghozzá azért, mert a nyomtatott anyagokban különbséget kellett tenni tények és fikciók között. A nyomtatott sajtó megváltoztatja annak módját, ahogy a világ hitelesen ábrázolható a közönségnek, méghozzá a tények vagy tényszerűen fellelt írásos leletektől egészen a tisztán, leplezetlenül fikciós elbeszélésekig, amelyek azonban szintén tartalmaznak annyi felidézhető mozzanatot, hogy elképzelt valóság gyanánt érvényesülhessenek.*” (LUHMANN, 2008, 65) A két rendszer szétválása nyugaton már a 18. század végén megindul, míg nálunk a 19. század második felében. Természetesen a szétválás háttérében mindkét esetben a polgári nyilvánosság igényrendszere áll. Tulajdonképpen ez az elválástörténet rendszerszinten végbemegy a 19-20. század fordulójára. Végbemegy, de nem tökéletesen, nem maradéktalanul. Blöbaum is megemlíti, hogy változatlanul maradnak olyan műfajok (tárca, feature, esszé, riport) és konstrukciós formák (montázs, metafora) melyek ötvözik a két kódrendszert, s elválaszthatatlan bennük objektivitás-szubjektivitás. (Blöbaumot idézi MEIER)

A 20. század elmosódó rendszerhatárai

A 20. század történéseit figyelve három markáns irányzat rajzolódik ki újságírási, újságírói stratégia, elköteleződés tekintetében – sokkal inkább a nyugati semmint a magyar újságírásban. Az általam első irányzatba sorolt újságírási irányzatok egytől-egyig arra törekedtek, törekednek, hogy tudományos szintre fejlesszék a szakmát. (Scientific Journalism, Precision Journalism, Database Journalism, Digital Journalism) A második irányzathoz tulajdonképpen egy elmentétpárt soroltam, a bulvár (Yellow Journalism, Jazz Journalism) és vele szemben a közösségi újságírás irányzatait (Public Journalism, Civic Journalism). Míg a harmadik lehetőség az irodalmi vonal erősítése a zurnalisztikán belül (New

Journalism, Borderline Journalism, Art Journalism). Az első irányzat esetében meg kell említeni, hogy Walter Lippmann már 1920-ban felveti a *Scientific Journalism* lehetőségét. Ez alapján csakis tudományos(an igazolt) módszereket lehetne használni az újságírásban. Ezzel egyidejűleg Lippmann megkísérli tudománnyá alakítani magát az újságírást. Ennek az irányznak a folytatása az 1970-es években induló, Phillip Meyer által meghirdetett *Precision Journalism*. Csupán annyiban tér el Lippmann programjától, hogy Meyer nem természettudományos, hanem kizárólag társadalomtudományi módszereket kölcsönözne az újságírás számára. Teljes módszertant dolgozott ki elméletéhez (MEYER, 1989³). Tulajdonképpen ugyanennek a tudományos programnak technológiaiailag is megerősített változatát láthatjuk az 1960-as évektől induló, a kezdeti számítástechnikára építő *Database Journalism*ben. Követői szerint az újságírói munka alappillérei a 20. század második felétől a különféle adatbázisok. Ezekből szerezhető tudományosan igazolható adatokra és tényekre kell támaszkodnia a sajtónak. Ezen elképzelések 1990-es változata már a *CAR – Computer Assisted Reporting* nevet kapta, mivel ez esetben már a hálózati kommunikáció erős előretörésével kell számolnunk. Az újságírók az adatbázisok mellett más online forrásokat is használhatnak.⁴

A második nagy csoportba soroltam egyik oldalról a bulvárújságírást, másik oldalról a közösségi újságírást, mert úgy vélem, az egyik az újságírói elvek megcsúfolásáról – kifordításáról, míg a másik komolyan vételükről szól. Jogi szabályozástól és a kulturális háttértől függ, hogy hol és mikor jelenik meg a bulvár újságírás. Az Egyesült Államokban már a 19. század közepén, Magyarországon csak a század végén. (Ide sorolható az ún. *Yellow Journalism*, *Jazz Journalism*, német területen a *boulevardisierung*.) Úgy vélem az objektivitás eszméje innentől kezdve kettős kihívással áll szemben: a) Objektív – szubjektív / tény – vélemény b) Objektív tény – szórakoztató (bulvár) tartalom

A bulvárosodásra válaszul, ugyancsak az 1920-as években meghirdetik a *Public Journalism* programját, melyben a hírek közösségi relevanciája lesz a legfontosabb elem. Az irányzat 1990-től reneszánszát éli, bár új neveket is kap: *Civic Journalism*, *Focus Journalism* vagy *Discourse Journalism*. Továbbra is a közösség áll az előtérben, az a közösség, amelynek a hírek szólnak, szembehelezkedve a globalizálódó hírszolgáltatással.

Végül a harmadik nagy irányhoz soroltam azokat az újságírói utakat, elképzeléseket, melyek az irodalmiság ismételt előtérbe állítása mellett tették le a voksukat. Ezek közül talán a legismertebb az amerikai *gonzo* újságírás vagy új újságírási irányzat, az ún.: *New Journalism* az 1960-as években indul. Képviselői – Tom Wolf, Jimmy Breslin, Gay Talese – programjukká emelték az irodalmi újságírást. Szövegeikbe irodalmi és filmbeli elbeszélési módokat, technikákat

³ A könyv interneten is elérhető változata: <http://www.unc.edu/~pmeyer/book/indexes.htm>

⁴ A 20. századi adatok egy részének bemutatásánál Ch. Wien: /Defining Objectivity within Journalism/ c. cikkére is támaszkodtam.

emeltek be. S ezzel az objektivitás-szubjektivitás (tény és fikció) közti feszültséget újra diskurzus tárgyává tették, s a személyesség mellett foglaltak állást. A relativizmust hirdették, s E/1 személyben fogalmaztak a szerzők. Úgy vélték, az újságírás (sem) tud objektív lenni. Az olyan kifejezések mint igazság, realitás, objektivitás – értelmetlenek, csupán mint jeleket lehet vizsgálni őket. Elvük: visszaadás helyett elbeszélés, analízis helyett intuíció, dolgok helyett emberek, statisztika helyett stílus. Ami aprópénzre váltva annyit tesz, hogy jeleneteket kell írni, nem történeteket elbeszélni. A teljes dialógusokat, s nem rövidített idézeteket közölni. S nem utolsó sorban minden jelenetet az abban szereplő személy nézőpontjából kell bemutatni, megragadni. Emellett olyan apróságokat is bele kell írni a szövegbe, mint a viselkedéselemek. Ám mindezzel együtt az új újságírás, a *New Journalism* nem fikció! Elképzelésükkel és persze gyakorlatukkal is Wolfék tulajdonképpen kritikát akartak megfogalmazni a mainstream újságírási stílussal szemben. A *New Journalism* európai kritikája persze azonnal bírálta az új jelző miatt, hiszen az európai hagyományok értelmében nincs benne semmi újdonság. A *Borderline Journalism* európai útja buktatókkal volt teli. A programot a svájci Marcus Peichl hirdette meg, mint a *Tempo* magazin főszerkesztője, s az 1990-es évekre új stílust honosított meg. Céljuk a szubjektivitás beemelése a legtöbb műfajba. A szubjektivitás és nem a fikció! Vagyis az eredeti program nem félrevezetésről szólt, ám mégis belecsúsztak a fikcionalitásba (talán a hazugságba is). A legnagyobb, ezzel kapcsolatos botrány Tom Kummer nevéhez fűződik, aki lebukásáig számos fiktív interjút közölt hollywoodi sztárokkal több németnyelvű lapban. Természetesen a német nyelvű újságíró-közösség elítélte Kummer tevékenységét, s ehhez kapcsolódóan magát az öncélú szubjektivitást is az újságírásban.

A 21. század kérdései

Végző soron differenciálható-e, véglegesen elválasztható-e szépirodalom és újságírás? Igen is, meg nem is! Igen, hiszen mint társadalmi rendszer valóban eltérő funkciókkal, kódokkal, szerepekkel és programmal rendelkeznek. És mégsem. Véleményem szerint azért nem, mert összefűzi őket – egy magasabb szinten – a tömegmédia alapfunkciója: „*A tömegművelés társadalmi funkcióját ezért nem a mindenkor aktuális információk összességében, hanem az ezáltal létrejött emlékezetben látjuk. ..Háttértudást teremtenek s fejlesztenek tovább folyamatosan, amelyből a kommunikáció során ki lehet indulni...*” (LUHMANN, 2008, 76–77.) Emlékezet és háttértudás szintjén pedig egészen biztosan összekapcsolódik újságírás és szépirodalom. Emellett objektivitás és szubjektivitás kérdésében is a kettő kapcsolata és nem szétválasztása mellett érvelek, Hamvas Béla szavaival:

„*A hiteles közlés feltétele a hiteles egzisztencia. ... Amit az ember mond, pontosan olyan viszonyban áll a tárgyi igazsággal, mint amilyen viszonyban áll az*

ember az egzisztenciális igazsággal az ember, aki mondja. Személyes és tárgyi hitelesség nem választható el. ... Csak szubjektíven autentikus hang lehet tárgyilag hiteles.” / (HAMVAS BÉLA: Eksztázis)/

Felhasznált szakirodalom

- ACZÉL Petra 2009: *Új retorika. Közélet, kommunikáció, kampány*. Pozsony: Kalligram Kiadó
- BLÖBAUM, Bernd 1994: *Journalismus als soziales System: Geschichte, Ausdifferenzierung und Selbstverständigung*. Opladen
- BUZINKAY Géza – KÓKAY György 2005: *A magyar sajtó története I. A kezdetektől a fordulat évéig*. Budapest: Ráció Kiadó
- HAMVAS Béla 1996: *Eksztázis*. Szentendre: Medio Kiadó
- KERESZTÚRSZKI Ida 2003: „...de azért nem írok gyárilag” (A folytatásos regényközlés megjelenése a kultúrtermékek 19. századi magyar piacán) In.: *Klasszikus magyar irodalom történet – Tanulmányok*. (Dajkó – Labádi szerk.) 171–195. pp.
- LUHMANN, Niklas 2008: *A tömegmédiá valósága*. Budapest: Gondolat – AKTI
- MEYER, Phillip 1989: *The New Precision Journalism*. Bloomington: Indiana University Press
- PIRITYI Sándor 1996: *A nemzeti hírügynökség története 1880-1996*. Budapest: MTI
- SCHUDSON, Michael 1978: *Discovering the News: A Social History of American Newspapers*. New York: Basic Books
- SZAJBÉLY Mihály 1997: Ch[olnok]y [Viktor], az újság[ot]író [író]. In.: *Álmok álmódói. Irodalomtörténeti tanulmányok*. Budapest: Magvető Kiadó, 122–140. pp.
- TÓTH Benedek 2003: Élet és/vagy irodalom. A heti csevegés (tárca) a 19. század második felének elkülönülő sajtórendszerében. In.: *Klasszikus magyar irodalom történet – Tanulmányok* (Dajkó – Labádi szerk.) 215–233. pp.

Internetes források

- Oliver Meier: Literatur und Journalismus. Ein Geschwisterstreit geht ins 21. Jahrhundert.
http://www.medienheft.ch/kritik/bibliothek/k22_MeierOliver.html
- Phillip Meyer: The New Precision Journalism.
<http://www.unc.edu/~pmeyer/book/indexes.htm>
<http://www.unc.edu/%7Epmeyer/book/indexes.htm>
- Charlotte Wien: Defining Objectivity within Journalism
http://www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/222_wien.pdf/